

■ ارزیابی وبسایت نشریات انگلیسی زبان رده‌بندی شده توسط وزارت علوم،

تحقیقات و فناوری؛ و وزارت بهداشت و آموزش پزشکی

نرجس وروج | ندا زراعت کار | پردیس پرتو

چکیده

هدف: وبسایت‌های نشریات انگلیسی زبان دارای رتبه علمی- پژوهشی و ترویجی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ و وزارت بهداشت و آموزش پزشکی ایران ارزیابی شده.

روش/ رویکرد پژوهش: این پژوهش به روش ارزیابی با رویکرد وب‌سنجی انجام شده است. داده‌های پژوهش به روش مشاهده مستقیم و با استفاده از سیاهه واریسی، متشکل از ۲۶ معیار، گردآوری شد. برای تدوین سیاهه واریسی، ویژگی‌های کیفی نشریه‌های علمی از استانداردهای ایزو و معیارهای معرفی شده دیگر استخراج شده است. جامعه آماری، شامل ۸۱ وبسایت نشریه (۴۵ عنوان وزارت بهداشت و ۳۶ عنوان وزارت علوم) است. تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از آمار توصیفی انجام گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌ها در ۶ مقوله ارائه شده است. در مقوله ارتباطات، ارتباط از طریق پست الکترونیکی با بیشترین فراوانی (۸۵ درصد) در شمار بسیار زیادی از نشریه‌ها وجود دارد. در مقوله راهنمای نویسندگان، رویه داوری تنها در ۴ درصد نشریات رعایت شده است. رویه داوری از لحاظ جزئیات یکسان نیست برخی مختصر و برخی مفصلند. در مقوله شیوه دسترسی، ۷۴ درصد دارای سایت اختصاصی‌اند و این امر منجر به سهولت دسترسی به اطلاعات و رؤیت‌پذیری بیشتر آنها شده است. در مقوله محتوای قابل دسترس نیز بیشتر نشریات، آرشیو، و فهرست مندرجات خود را از طریق اینترنت در اختیار گذاشته‌اند. ۸۲ درصد نشریات، امکان دسترسی به متن کامل مجلات را فراهم کرده‌اند. در مقوله مشخصات نشر، کلیه مجلات مورد بررسی، عنوان، دوره، شماره، و سال شماره جاری نشریه را در صفحه وب خود قرار داده‌اند. در مقوله مسئولیت نیز معرفی نام سردبیر و مدیرمسئول در بیشتر نشریه‌ها انجام شده است.

نتیجه‌گیری: استانداردهای کیفیت وبسایت‌های مورد بررسی به خوبی در اینترنت به نمایش درآمده‌اند؛ به نحوی که نیمی از این معیارها در بیشتر نشریات مورد بررسی معرفی شده‌اند. با این حال، بررسی داده‌ها نشان داد که برخی معیارها- که در جلب اعتماد مخاطب نسبت به اعتبار نشریه تأثیر ویژه‌ای دارند- به‌طور گسترده‌ای نادیده گرفته شده‌اند.

کلیدواژه‌ها

وبسایت؛ نشریات علمی پژوهشی؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ وزارت بهداشت و آموزش پزشکی

ارزیابی وبسایت نشریات انگلیسی زبان رده بندی شده توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ و وزارت بهداشت و آموزش پزشکی

نرجس ورع^۱ | ندا زراعت کار^۲ | پردیس پرتو^۳

دریافت: ۱۳۸۹/۱۲/۱ پذیرش: ۱۳۹۰/۳/۱۱

مقدمه

دوران حاضر، عصر انفجار اطلاعات نام گرفته است و اطلاع رسانی از مهم ترین جنبه های آن به شمار می رود. اطلاع رسانی روش های گوناگونی دارد. اینترنت یکی از فناوری هایی است که استفاده از آن، به عنوان یکی از مهم ترین رسانه ها می تواند مزایای بسیاری برای اشاعه اطلاعات داشته باشد (ستوده، ۱۳۸۸).

گسترش فناوری و ظهور اینترنت سبب شد نشریه از قالب کاغذی به حالت الکترونیکی تبدیل شود و این تبدیل، با توجه به مزیت هایی که داشت، با استقبال بسیار روبه رو شد (حیاتی و حمیدی، ۱۳۸۵).

تفاوت بین محیط نشر الکترونیکی و سنتی، تأثیر شگرفی بر جامعه اطلاعاتی گذاشته و افق های جدیدی را بر روی کاربران گشوده است (ستوده، ۱۳۸۸). تعداد نشریات الکترونیکی با چنان سرعتی افزایش یافته که نوعی انقلاب دوم گوتنبرگ را در ذهن تداعی می کند و می توان آن را انقلاب الکترونیکی نامید (زالزاده، ۱۳۸۳). مزایای نشریات الکترونیکی عبارتند از: پیوندهای درونی، پیوندهای بیرونی، حفظ فضا، ارتقای سرعت ارتباطات، چندرسانه ای بودن، دستیابی همزمان، و سهولت جست و جو (حیاتی و حمیدی، ۱۳۸۵).

تصور غالب این است که نشریات چاپی با نشریات الکترونیکی نقاط مشترک کمی دارند، ولی واقعیتی که از تحقیقات مختلف آشکار شده این است که بسیاری از مسائل مربوط

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی
مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

(نویسنده مسئول)

narsisvara@gmail.com

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی
مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

۳. کارشناس کتابداری و اطلاع رسانی
مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

به نشریات چاپی در مورد نشریات الکترونیکی نیز مصداق دارد (حیاتی و حمیدی، ۱۳۸۵). این ویژگی‌ها می‌تواند شامل اطلاعات کتابشناختی نشریه و محتوای آن باشد. اما باید در نظر داشت که اصلی‌ترین تفاوت این دو مقوله قالب آنهاست. بنابراین، در طراحی هر تارنما، مسائل نرم‌افزاری و سخت‌افزاری همراه با بررسی محتوا، شناسایی مخاطب، اهداف طراحی تارنما، و شناسایی مسائل کاربردی تارنما برای کاربر نهایی، بر میزان استفاده تأثیر زیادی دارد (برادر و نجفی‌نیا، ۱۳۸۷).

حال آنکه، هرچه سطح رؤیت‌پذیری نشریه‌ای بالاتر باشد، احتمال آنکه در اختیار شمار بیشتری از مخاطبان بالقوه قرار گیرد، بر شمار مشترکان آن افزوده شود، و ضریب تأثیر آن ارتقا یابد، بیشتر خواهد بود (ستوده، ۱۳۸۸).

باتوجه به اهمیت دستیابی به نشریه‌های الکترونیکی و افزایش نشریه‌های داخلی در سال‌های اخیر، انجام تحقیق در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد. حیاتی و حمیدی (۱۳۸۵)، معیارهای مهم انتخاب و ارزیابی نشریات الکترونیکی را مورد بررسی قرار داده و مهم‌ترین آنها را به ترتیب: مجوز دسترسی، محتوا، ارائه، کارایی، بایگانی، نظرخواهی از کاربران کتابخانه، معیارهای مشترک نشریات چاپی و الکترونیکی، و نیازهای فنی بر شمرده است. گیلوری (۱۳۸۵) نیز در پژوهشی ساختار ۹۳ نشریه الکترونیکی فارسی را از لحاظ رعایت استانداردهای کیفیت نشریه‌ها بررسی کرده و معتقد است که نشریات الکترونیکی فارسی، از لحاظ رعایت استانداردها، وضعیت مناسبی ندارند. همچنین، ستوده (۱۳۸۸) در پژوهش خود بیان می‌کند که نشریه‌های الکترونیکی برخی معیارهایی را که در جلب اعتماد مخاطب نسبت به اعتبار نشریه تأثیری ویژه دارند، به‌طور گسترده‌ای نادیده گرفته‌اند. بیشتر پژوهش‌های انجام شده بر ویژگی‌های نشریات الکترونیکی تأکید داشته‌اند و کمتر به بررسی وب‌سایت‌های نشریه‌ها توجه شده است. از این رو، در مقاله حاضر، با استفاده از سیاهه واری متشکل از ویژگی‌های کیفی نشریه‌ها، وضعیت صفحات وب نشریه‌های انگلیسی زبان دارای رتبه علمی پژوهشی و ترویجی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۵۲ عنوان)؛ و وزارت بهداشت و آموزش پزشکی (۵۰ عنوان) در سال ۱۳۸۹ را براساس فهرست‌های ارائه شده از سوی دو وزارتخانه مذکور در اینترنت ارزیابی می‌شود، تا از این رهگذر روشن شود استانداردهای کیفیت به‌کارگرفته شده در نشریه‌ها تا چه حد در اینترنت، به‌طور برجسته، به‌نمایش درآمده‌اند. نتایج چنین تحقیقاتی، نقاط ضعف و قوت وب‌سایت نشریات را از لحاظ توجه به استانداردها روشن می‌سازد و راه را برای بهبود وضعیت آنها هموار می‌سازد.

روش پژوهش

روش مورد استفاده در این تحقیق، ارزیابی با رویکرد وب‌سنجی است. داده‌های پژوهش به

روش مشاهده مستقیم و با استفاده از سیاهه واری، متشکل از ۲۶ معیار، گردآوری شد. بدین منظور، نخست نشریه‌های انگلیسی زبان دارای رتبه علمی پژوهشی و ترویجی ایران، با استفاده از فهرست نشریات مصوب شناسایی شد و سپس، با جست‌وجوهایی که از خرداد تا تیر ۱۳۸۹ انجام شد، ویژگی‌های این نشریه‌ها بررسی گردید. بدین منظور، از وبسایت دانشگاه‌ها و یا صفحات وب اختصاصی نشریه‌ها استفاده شد.

برای تدوین سیاهه واری، ویژگی‌های کیفی نشریه‌های علمی از استانداردهای ایزو در تحقیق دلگادو لوپز-کوزار^۴ (۱۹۹۹)، و نیز معیارهای معرفی شده در تحقیقات علی و همکارانش (۱۹۹۶)، دی و پیترو^۵ (۱۹۹۴)، و سوزا^۶ و همکارانش (۲۰۰۳) شناسایی و استخراج شد. فهرستی که در پیوست آمده، برخی معیارهای کیفیت استاندارد برگرفته از این تحقیقات را نشان می‌دهد. همچنین، در حین بررسی نیز مواردی به سیاهه مربوط اضافه شد.

لازم به ذکر است، با آنکه پیروی از استانداردهای اندازه، رنگ، و صفحه‌آرایی جهت سهولت استفاده و کاربرپسندی در انتخاب ویژگی‌های ارزیابی حایز اهمیت است، به نظر می‌رسد اعلام این موارد در وبسایت نشریه‌ها نه ضرورتی دارد و نه مرسوم است و از این گذشته، در مقایسه با معیارهای مورد تأکید در این پژوهش، در مرتبه دوم اهمیت قرار دارند. علاوه بر این، برخی ویژگی‌ها که اعلام یا عدم اعلام آنها در وبسایت، به وضعیت نشریه بستگی دارد، مانند ضریب تأثیر نشریه، هزینه ارسال، و یا داوری مقاله در این تحقیق مورد توجه قرار نگرفته است. پیش از ارائه یافته‌های پژوهش، باید نکاتی را در مورد محدودیت‌های انجام پژوهش خاطر نشان کرد:

۱. وجود حجم گسترده‌ای از اطلاعات ارزیابی نشده در اینترنت و در نتیجه مشکل دسترسی به استانداردهایی جهت ارزیابی؛
 ۲. مشکلات خاص ارتباط شبکه مانند کندی سرعت اینترنت، سنگینی صفحات طراحی شده، یا قرار داشتن این صفحات در لایه‌های زیرین وبسایت مربوط؛ و
 ۳. در حال ساخت بودن و یا تصمیم به ارتقای وبسایت که به عدم دسترسی موقت به صفحه منجر می‌شود.
- یادآوری می‌کنیم که گروه سوم از جامعه پژوهش حذف شدند و تعداد عناوین مورد بررسی به ۸۱ عنوان (۴۵ عنوان وزارت بهداشت و ۳۶ عنوان وزارت علوم) تقلیل یافت.

یافته‌های پژوهش

بخشی که در پی می‌آید، به ارائه یافته‌های پژوهش در قالب شش مقوله کلی می‌پردازد. این یافته‌ها، فراوانی نشریه‌های مورد بررسی را از لحاظ اعلام یا عدم اعلام معیارهای کیفیت به

4. Delgado Lopez- Cozar
5. Day & Peter
6. Souza

نمایش می‌گذارد. لازم به توضیح است که از ۲۶ معیار ارائه شده، ۲۰ معیار در قالب ۶ مقوله کلی؛ و ۶ معیار دیگر به صورت مجزا مورد بررسی قرار گرفتند. این معیارها فقط برای نشریه‌ها مطرح نیستند و می‌توان از آنها جهت اعتبار نشریه استفاده کرد مانند اخبار و نقشه سایت.

ارتباطات

مقوله ارتباطات به مؤلفه‌های اعلام نشانی پستی، نشانی الکترونیکی، دورنگار، تلفن، و اطلاعات مربوط به اشتراک اختصاص یافته که برای برقراری تماس با نشریه - به منظور کسب اطلاعات بیشتر یا ارسال بازخورد - ضروری است. از یافته‌های به دست آمده چنین برمی‌آید که امکان ارتباط از طریق پست الکترونیکی با بیشترین فراوانی (۸۵ درصد) در بسیار زیادی از نشریه‌ها فراهم شده است. مؤلفه‌های تلفن و نشانی پستی (۸۰ درصد)، و دورنگار (۷۲ درصد) در مراتب بعدی قرار دارند. اطلاعات مربوط به اشتراک (۳۵ درصد) کمترین فراوانی را در معیارهای مورد ارزیابی در این مقوله به خود اختصاص داده است.

راهنمای نویسندگان

در بخش راهنمای نویسندگان، سه معیار رویه داوری، شیوه ارسال مقاله، و راهنمای نگارش مقاله مورد بررسی قرار گرفت. با آنکه آگاهی از رویه داوری - خواه برای سازمان یا فردی که خواهان آگاهی از سطح کیفیت محتوای نشریه برای اشتراک است و خواه برای نویسنده‌ای که مقاله‌ای را برای ارسال به نشریه در نظر دارد - بسیار مهم است. نشریات مورد بررسی، کمتر به ارائه اطلاعاتی در این باره پرداخته و تنها در ۴ درصد نشریات رعایت شده است. بدیهی است رویه داوری در این سایت‌ها نیز به لحاظ تفصیلات یکسان نیست و از شرحی مختصر تا شرحی مفصل متفاوت است. به طور مثال، رویه داوری در ساده‌ترین شکل تنها به ذکر این جمله اکتفا کرده است که نشریه در ویرایش، رد یا پذیرش مقاله آزاد است. در پاره‌ای موارد، شمار داوران ذکر شده است یا مقام تصمیم‌گیرنده در رد یا پذیرش مقاله معرفی شده است. در برخی موارد، روش داوری، روش ناشناس یا پنهان (یعنی بدون فاش کردن نام داور یا نام نویسنده برای هر یک از دو طرف) اعلام شده است.

شیوه ارسال مقالات، با ۴۴ درصد، از فراوانی بیشتری نسبت به مؤلفه رویه داوری برخوردار بود. بررسی وبسایت نشریه‌هایی که این گزینه را اعلام کرده‌اند، نشان داد شیوه ارسال مقاله‌ها تمامی روش‌های ارتباطی ممکن - از ارسال پستی گرفته تا ارسال از طریق سامانه ارسال پیوسته - را دربرمی‌گیرد.

معیار دیگر در این بخش، راهنمای نگارش مقاله است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد

که این معیار، در مقایسه با دو معیار پیشین، بیشترین فراوانی (۷۸ درصد) را دارد. بررسی راهنماهای نگارش نشان داد در اغلب موارد، دستورهای مفصل درباره ساختار مقاله‌ها- از اجزای مختلف مقاله تا سبک نگارش ارجاعات- فراهم شده است.

شیوه دسترسی

دارا بودن سایت اختصاصی و دسترسی از طریق سایت دانشگاه در بخش شیوه‌های دسترسی، مورد بررسی قرار گرفت.

طبق اطلاعات به دست آمده، ۷۴ درصد از نشریات مورد بررسی دارای سایت اختصاصی بوده و این امر منجر به سهولت دسترسی به اطلاعات و رؤیت بیشتر آنها در اینترنت شده است. در برخی موارد (۳۳ درصد) دسترسی به صفحه وب اختصاصی نشریه از طریق پیوندی در وبسایت دانشگاه یا مؤسسه مربوط امکان پذیر بود؛ در حالی که حتی در مواردی در صفحه خانگی این وبسایت‌ها هیچ گونه پیوند مستقیم و مشهودی به صفحات نشریه فراهم نشده و این صفحات در لایه‌های زیرین وبسایت قرار داده شده که این امر یافتن صفحات اختصاصی نشریه در این وبسایت‌ها را با دشواری همراه می‌کند.

محتوای قابل دسترس

فهرست مندرجات، چکیده، متن کامل، و آرشیو اجزای مختلف محتوا به شمار می‌آیند که در این پژوهش مورد نظر قرار گرفته‌اند. آنگونه که از یافته‌های به دست آمده بر می‌آید، بیشتر نشریه‌ها (۹۴ درصد) آرشیو و فهرست مندرجات (۶۷ درصد) خود را در اینترنت در اختیار گذاشته‌اند. بررسی دسترسی به متن کامل نشریه‌ها نشان داد که ۸۲ درصد نشریات دسترسی به متن کامل را فراهم کرده‌اند و می‌توان گفت نشریاتی آزاد را تشکیل داده‌اند. همچنین، ۶۰ درصد نشریات حاوی چکیده بدون دسترسی به متن کامل بودند.

مشخصات نشر

در این مقوله، چند معیار شامل عنوان، شماره استاندارد بین‌المللی، دوره، شماره، سال، نوبت انتشار، و جلد نشریه بررسی گردید.

چنانچه انتظار می‌رفت یافته‌های پژوهش نیز نشان می‌دهد کلیه نشریات مورد بررسی عنوان، دوره، شماره، و سال شماره جاری نشریه را در صفحه وب خود دارا بودند. معیار بعدی در این مقوله، شماره استاندارد بین‌المللی است که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در بیش از نیمی از نشریات (۵۵ درصد) رعایت شده است.

تصویر جلد نشریات با ۶۶ درصد و بسامد انتشار (دو فصلنامه، فصلنامه، ماهنامه) با ۳۳ درصد از دیگر معیارهای مورد بررسی این بخش بودند.

مسئولیت

در نشریه‌های علمی معمولاً مدیر مسئول، سردبیر، و هیئت تحریریه مسئولیت امور نشریه را بر عهده دارند. معرفی افراد مسئول (شامل نام، تخصص، و وابستگی سازمانی) در نشر یک تولید علمی باعث حصول اطمینان نسبت به سطح علمی آن و افزایش باورپذیری محتوای آن خواهد شد. معرفی نام سردبیر و مدیر مسئول در مورد بیشتر نشریه‌ها (۸۰ درصد) صورت گرفته است. نام اعضای هیئت تحریریه نیز در ۸۵ درصد موارد ذکر شده است که نشان از اعتبار نشریات دارد.

معیارهایی که در قالب مقوله‌های بالا گنجانیده نشده شامل جست‌وجو (۷۰ درصد)، ذکر اهداف و دامنه (۵۲ درصد)، وجود نقشه سایت (۳۵ درصد)، و اخبار (۳۴ درصد) را به خود اختصاص می‌دهد.

معیار دیگری که اعتبار علمی نشریه را نشان می‌دهد نمایه شدن آن در سایت‌های مختلف ملی و بین‌المللی است که بنا به سیاست‌های نشریه‌ها در آنها ذکر می‌شود و در ۴۵ درصد وب‌سایت‌های مورد بررسی قید شده است.

ردیف	معیار ارزیابی	پاسخ مثبت		پاسخ منفی	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	آرشیو	۷۷	۹۴	۵	۶
۲	نشانی الکترونیکی	۷۰	۸۵	۱۲	۱۵
۳	هیئت تحریریه	۷۰	۸۵	۱۲	۱۵
۴	متن کامل	۶۷	۸۲	۱۵	۱۸
۵	نشانی پستی	۶۶	۸۰	۱۶	۲۰
۶	سردبیر	۶۶	۸۰	۱۶	۲۰
۷	مدیرمسئول	۶۶	۸۰	۱۶	۲۰
۸	تلفن تماس	۶۶	۸۰	۱۶	۲۰
۹	راهنمای نگارش	۶۴	۷۸	۱۸	۲۲
۱۰	داشتن سایت اختصاصی	۶۱	۷۴	۲۱	۲۶

جدول ۱

فراوانی نشریه‌ها از لحاظ اعلام یا عدم اعلام معیارهای کیفیت در جایگاه وبی مربوط

ردیف	معیار ارزیابی	پاسخ مثبت		پاسخ منفی	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۱	دورنگار	۵۹	۷۲	۲۳	۲۸
۱۲	جست و جو	۵۷	۷۰	۲۵	۳۰
۱۳	جلد	۵۵	۶۷	۲۷	۳۳
۱۴	فهرست مندرجات	۵۵	۶۷	۲۷	۳۳
۱۵	چکیده	۴۹	۶۰	۳۳	۴۰
۱۶	شماره استاندارد	۴۵	۵۵	۳۷	۴۵
۱۷	اهداف و دامنه	۴۲	۵۱	۴۰	۴۹
۱۸	نمایه شدن	۳۷	۴۵	۴۵	۵۵
۱۹	شیوه ارسال مقاله	۳۶	۴۴	۴۶	۵۶
۲۰	نقشه سایت	۲۹	۳۵	۵۳	۶۵
۲۱	اطلاعات مربوط به اشتراک	۲۸	۳۴	۵۴	۶۶
۲۲	اخبار	۲۸	۳۴	۵۴	۶۶
۲۳	دسترسی از طریق سایت دانشگاه	۲۷	۳۳	۵۵	۶۷
۲۴	دوره انتشار	۲۷	۳۳	۵۵	۶۷
۲۵	آر.اس.اس.	۲۰	۲۴	۶۲	۷۶
۲۶	رویه داوری	۳	۴	۷۹	۹۶
	تعداد کل	۱۲۷۰	۶۰	۸۶۲	۴۰

ادامه جدول ۱

فراوانی نشریه‌ها از لحاظ اعلام یا
عدم اعلام معیارهای کیفیت در
جایگاه وبی مربوط

جدول ۲، توزیع فراوانی معیارها را براساس فراوانی نشریه‌ها به تصویر کشیده است. مقایسه اطلاعات گرد آمده در دو ستون درصد معیارها و درصد تجمعی نشریه‌ها نشان می‌دهد که نیمی از معیارها (۵۰ درصد) در بیشتر نشریه‌ها (۹۷/۸۳ درصد) اعلام شده است که بیشتر از سه چهارم نشریه‌ها را دربرمی‌گیرد. بدین ترتیب، می‌توان گفت معیارهای استاندارد کیفیت نشریه‌های دارای رتبه علمی-پژوهشی ایران به خوبی در اینترنت معرفی شده است؛ به نحوی که نیمی از این معیارها در سه چهارم نشریه‌ها به نمایش درآمده است. نگاه دقیق‌تر به این آمار نشان

می دهد ۱۶ معیار از کل معیارها (۵۴/۶۱ درصد) تقریباً در نیمی از نشریه‌ها (۳۳/۵۴ درصد)؛ و ۱۹ معیار از کل معیارها (۷۳/۰۸ درصد)، تقریباً در یک چهارم نشریه‌ها (۲۲/۲۲ درصد) مشاهده شده است.

نشریه‌ها			معیارها	
درصد تجمعی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۱/۲۳	۱/۲۳	۱	۸۸/۴۶	۲۳
۴/۹۳	۳/۷۰	۳	۸۴/۶۱	۲۲
۸/۶۳	۳/۷۰	۳	۸۰/۷۷	۲۱
۱۳/۵۷	۴/۹۴	۴	۷۶/۹۲	۲۰
۲۲/۲۲	۸/۶۵	۷	۷۳/۰۸	۱۹
۳۲/۱	۹/۸۸	۸	۶۹/۲۳	۱۸
۴۱/۹۸	۹/۸۸	۸	۶۵/۳۸	۱۷
۵۴/۳۳	۱۲/۳۵	۱۰	۶۱/۵۴	۱۶
۶۵/۴۴	۱۱/۱۱	۹	۵۷/۶۹	۱۵
۷۴/۰۹	۸/۶۵	۷	۵۳/۸۵	۱۴
۸۳/۹۷	۹/۸۸	۸	۵۰	۱۳
۸۶/۴۴	۲/۴۷	۲	۴۶/۱۵	۱۲
۹۱/۳۸	۴/۹۴	۴	۴۲/۳۱	۱۱
۹۲/۶۱	۱/۲۳	۱	۳۸/۴۶	۱۰
۹۶/۳۱	۳/۷۰	۳	۳۴/۶۲	۹
۹۷/۵۴	۱/۲۳	۱	۳۰/۷۷	۸
۹۸/۷۷	۱/۲۳	۱	۲۳/۰۸	۶
۱۰۰	۱/۲۳	۱	۱۹/۲۳	۵
-	۱۰۰/۰۰	۸۱	-	جمع

جدول ۲

توزیع فراوانی معیارها
بر اساس فراوانی نشریه‌ها

نتیجه‌گیری

از آنجا که وبسایت هر نشریه دروازه اشاعه‌دهنده اطلاعات هر کشور و بیانگر میزان حضور اطلاعاتی آن کشور در شبکه جهانی است و وجود چنین وبسایت‌هایی می‌تواند امکان ارتباط و تعامل الکترونیکی را برای کاربران فراهم آورد، توجه به آن ضروری است. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش ستوده همخوانی دارد. بیش از سه چهارم نشریه‌های دارای رتبه علمی پژوهشی مورد بررسی، به‌خوبی در اینترنت معرفی شده‌اند؛ به‌نحوی که این نشریه‌ها نیمی از معیارهای مورد تأکید در این پژوهش را مد نظر داشته و اطلاعاتی را در مورد آنها در وبسایت‌های دانشگاهی و یا وبسایت اختصاصی خود فراهم آورده‌اند. بدین ترتیب، می‌توان کیفیت معرفی نشریه‌های علمی پژوهشی ایران در اینترنت را خوب ارزیابی کرد. با توجه به تحقیقات گیلوری در ۱۳۸۵ می‌توان گفت تغییرات مثبتی در وبسایت نشریات اعمال شده است. با این حال، نباید این مسئله را از نظر دور داشت که شمار نشریه‌هایی که بیش از سه چهارم استانداردها را رعایت کرده‌اند، در مورد نشریات فارسی با توجه به نتایج ستوده، تنها ۳۰/۴۷٪ و در مورد نشریات انگلیسی ۳۲/۱ درصد را در بر می‌گیرد. بنابراین، متولیان این نشریه‌ها باید اطلاعات ارائه شده را مورد بازبینی قرار دهند.

معیاری که در بیشتر وبسایت‌ها مورد توجه قرار گرفته بود، ارائه محتوای نشریه در اینترنت است. در حال حاضر، وضعیت آرمانی برای نمایانی نشریه، ارائه متن کامل مقاله‌ها به‌طور آزاد و رایگان است. با آنکه شمار نشریه‌های ایرانی که این الگو را پذیرفته‌اند رو به فزونی دارد، در مورد گروه دیگر، ارائه چکیده می‌تواند تا حدودی اثربخش باشد. باید توجه داشت، در مورد هر دو گروه، توجه به ارائه چکیده به زبانی غیر از متن اصلی، مهم است چراکه بر رؤیت‌پذیری داخلی و بین‌المللی نشریه‌ها تأثیری بسزادر دارد.

رویه داوری نیز از معیارهایی است که نسبت به دیگر معیارها کمتر مورد توجه بوده است. اعلام رویه داوری، به‌ویژه در مورد نشریه‌هایی که در نمایه‌نامه‌ها و چکیده‌نامه‌های بین‌المللی نمایه نمی‌شوند، اهمیتی دوچندان دارد. چه، حضور در این خدمات معتبر، مبین برخورداری نشریه از استانداردهای نشر علمی، به‌ویژه فرآیند داوری پیش از چاپ است. از این رو، تا وقتی نشریه در این خدمات پوشش داده شود، باید با ارائه اطلاعاتی درباره فرآیند داوری، اعتماد مخاطبان نسبت به سطح کیفی نشریه جلب شود.

نکته دیگر، که در رؤیت‌پذیری نشریه‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد، جایگاه نشریه در شبکه اینترنت است. بهترین راهکار، برخورداری از یک وبسایت اختصاصی است. این امر می‌تواند کمک شایانی به بازیابی بهینه نشریه در اینترنت بنماید. چنانچه صفحات وب نشریه بر وبسایت سازمان مادر قرار دارد، باید پیوندی مستقیم و نمایان در صفحه خانگی به

صفحات نشریه برقرار شود. حتی الامکان بهتر است صفحات نشریه در عمق وبسایت و در لایه‌های زیرین آن قرار داده نشود.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که به‌طور کلی نشریه‌های وزارت بهداشت از نظر دارا بودن وبسایت و رعایت استانداردها، نسبت به نشریه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از وضعیت بهتری برخوردار است و نشریه Hepatitis Monthly با رعایت ۲۳ معیار از ۲۶ معیار مورد بررسی صدرنشین جدول می‌باشد.

در پایان، باید خاطر نشان کرد که هر چند ایجاد وبسایت‌های آرمانی غیرممکن به نظر می‌رسد، تلاش در جهت بهبود آنها و جلب رضایت مخاطبان عملی و دست‌یافتنی است. این پژوهش تنها استانداردهای کیفیت در سطح نشریه را بررسی نمود. ضروری است پژوهش‌های دیگری در سطح مقاله‌ها انجام شود و میزان انطباق آنها با استانداردهای بین‌المللی مورد کندوکاو قرار گیرد. علاوه بر این، بر خورداری از برخی معیارها به خودی خود اثربخش نیست. به‌طور مثال، نوع و جزئیات اطلاعاتی که در مورد رویه داوری یا راهنمای نگارش ارائه می‌شود، تعیین‌کننده میزان اثربخشی این مقوله‌ها در رؤیت‌پذیری نشریه است. دیگر آنکه، در این پژوهش، محتوای این مقوله‌ها به‌طور اجمالی بررسی شد و مطالعه کامل این اطلاعات به تحلیل دقیق محتوا نیاز دارد و مستلزم پژوهش‌های دیگری است.

منابع

- برادر، رویا؛ نجفی‌نیا، شیدا (۱۳۸۷). «ارزشیابی تارنما (وبسایت)‌های نشریه‌های الکترونیکی پیوسته کودک و نوجوان در ایران». *علوم و فناوری اطلاعات*، ۴۳ (۴).
- حیاتی، زهیر؛ حمیدی، علی (۱۳۸۵). «معیارهای انتخاب و ارزیابی نشریات الکترونیک در کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی و مؤسسات پژوهشی ایران». *فصلنامه کتاب*، ۱۷ (۴).
- زالزاده، ابراهیم (۱۳۸۳). «کتابها و نشریات الکترونیکی؛ شیوه‌نویس اطلاع‌رسانی». *کاوش‌نامه*، ۵ (۸ و ۷).
- ستوده، هاجر؛ رزمجو، فاطمه؛ زارع، لیلا (۱۳۸۸). «ارزیابی چگونگی معرفی نشریات علمی - پژوهشی ایران در اینترنت بر اساس استانداردهای بین‌المللی: با تأکید بر ویژگی‌های مؤثر بر نمایانی نشریات علمی». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۲ (۴).
- گیلوری، عباس (۱۳۸۵). «طرح تدوین استاندارد نشر نشریات الکترونیکی فارسی». پایان‌نامه دکتری، دانشگاه شیراز.

Ali, S. N.; Young, H. C.; Ali, N. M. (1996). "Determining the quality of publications and research for tenure or promotion decisions: A preliminary checklist to assist". *Library Review*, 45 (1): 39 - 53.

Day, A.; Peter, J. (1994). "Quality indicators in academic publishing". *Library Review*, 43 (7).

Delgado López-Cózar, Emilio (1999). "ISO standards for the presentation of scientific periodicals: Little known and little used by the Spanish Biomedical journals". *Journal of Documentation*, 55 (3): 288-309.

Souza, M.F.S.E; Foresti, M.C.P.P ; Vidotti, S. (2003). "Criteria for analysis of the structure of electronic scientific journals". ELPUB, from information to knowledge: proceeding of the 7th ICC/IFIP International Conference on Electronic Publishing held at the Universidade do Minho, Portugal 22-28, June 2003. Retri ved April 28,2008, from: [www.http://elpub.scix.net/cgi-bin/works/show?0326](http://elpub.scix.net/cgi-bin/works/show?0326)

ترجمه کلیدواژه‌ها	هزینه و شیوه ارسال مقاله‌ها	نظم و فاصله انتشار
فهرست مندرجات مقاله	انواع رسانه‌های مورد قبول (چاپی یا بر دیسکت)	اندازه، رنگ، صفحه آرایی چاپی
شماره گذاری بخش‌ها و بخش‌های فرعی	راهنمای نویسندگان	صفحه بندی و شماره گذاری پیوسته
دامنه موضوعی	سیک استناد	طرح بندی و صفحه آرایی
هدف مجله	ساختار علمی	وجود جلد برای هر دوره
عمر مجله	ساختار ظاهری	عنوان مجله
نشانی دفترهای سردبیری، اداری و توزیع	تصویرها و جدول‌ها	محل انتشار
معرفی سردبیر و کادر سردبیری	نمونه خوانی و تصحیح	نام و نشانی ناشر
وابستگی سازمانی سردبیر و کادر سردبیر	سرعنوان برای هر بخش	شماره استاندارد بین المللی نشریه (شاین)
معرفی هیئت تحریریه، و وابستگی سازمانی هر یک	نوع رده بندی و منبع آن	عطف (محتوا و طرح بندی)
معرفی کمیته مشورتی، و وابستگی سازمانی هر یک	نوع توصیفگرها و منبع آن	فهرست مندرجات و ترجمه آن
اطلاعات مربوط به اشتراك	وابستگی سازمانی نویسندگان و محل کار آنها	عنوان اختصاری مجله
بهای هر شماره	عنوان و عنوان فرعی به زبان اصلی	شماره، دوره و سال
اطلاعات مربوط به تحویل پستی	زبان مقاله	دوره زمانی تحت پوشش هر دوره
شماره‌های موجود برای مبادله	مآخذ کتابشناختی	صفحه شمار هر دوره
اعلان موارد مسئولیت	چکیده مقاله	زبان اصلی
مجوز باز تولید	کلیدواژه‌ها (یا توصیفگرها)	نخستین و آخرین صفحه
ترکیب مجله و تعداد شماره‌ها در هر سال	عنوان کامل یا اختصاری مقاله	ذکر وجود نمایه
ترکیب مجله به لحاظ نوع مواد	عنوان گویای محتوا برای مقاله‌ها	تغییر نام مجله
رویه‌های داوری	ترجمه عنوان مقاله به انگلیسی و به زبان چکیده	اعلان پایان هر دوره
شمارگان مجله	نام کامل نویسندگان، تخصص، و نشانی آنها	اعلان خلاصه هر دوره
پوشش مجله در نمایه‌نامه‌ها و چکیده‌نامه‌ها	ترجمه چکیده	ضریب تأثیر مجله

پیوست

برخی معیارهای کیفیت
مجله‌های علمی